

ІМАГО УКРАЇНИ ТА УКРАЇНЦІВ У ЖУРНАЛІСТСЬКІЙ ТА ФІКЦІЙНІЙ СВІДОМОСТІ ДЖОНА СТЕЙНБЕКА

У центрі уваги – візії Стейнбека-журналіста та Стейнбека-письменника радянської Росії. Досліджується стейнбеківський гетеростереотип України та українця, простежуються прояви української психоментальності на матеріалах малознаних мандрівних нотаток американського письменника „*A Russian Journal*” (1948).

Ключові слова: імаго, імагологія, автостереотип, гетеростереотип, нетелеологічний світ, журналістська свідомість, письменницька свідомість, образ-персонаж, образ-стереотип, образ-троп.

Метою дослідження є реконструкція образу етнічно-Чужих – українців у творчій свідомості американця Джона Стейнбека. Його завданням є відтворення образу-іміджу України та українців на основі публіцистики Дж. Стейнбека. Статті, спогади, мандрівні нотатки письменника, а саме: J. Steinbeck „*A Russian Journal*”, Benson J. J., „*The True Adventures of John Steinbeck, Writer, J. Steinbeck „America and Americans and Selected Nonfiction*” дають багатий матеріал для досягнення поставленої мети. Стан дослідження проблеми в українській та зарубіжній науці підтверджує не лише актуальність вибраної нами теми, а її новизну. Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що вперше досліджуються образи слов'ян у творчій свідомості американського письменника Джона Стейнбека з перспективи утвердження або спростування ним етнічних гетеростеретипів. Лауреатові Нобелівської премії присвячено сотні наукових досліджень світової науки, та жодне з них не розглядає його творчість крізь призму імагології, як відбиття образів інших народів у свідомості письменника, як письменникову рецепцію СВОГО і ЧУЖОГО.

За все своє письменницьке життя Стейнбек побував у колишньому СРСР тричі: у 1937, 1947, 1963 роках. Американський письменник прагнув бути справедливим суддею того, що відбувається. Адже багато журналістів, відвідуючи радянську Росію до нього, описували „замкнене й пригноблене суспільство”. Однак, радянська читацька публіка була знайома з „прогресивними” закордонними письменниками (в тому числі зі Стейнбеком), які засуджували у своїх творах власне суспільство. Видавалися „Грона Гніву” й „Зима тривоги нашої” зі схвальними відгуками на шпальтах газет, журналів, видавництв. Адже в Росії Стейнбека, як зазначає О. Глозов, було прийнято представляти як гостро соціального автора, переважно заклопотаного проблемами національного, а отже, й світового пролетаріату. Стейнбек сприймався як „свій письменник”, як союзник по класовій боротьбі [2, с. 30-31]. Російський

читач вперто хотів бачити в особистості та творах американського письменника віддзеркалення власної, російської історії. Разом з відомим американським фотографом того часу, угорцем за походженням, своїм однодумцем (адже обидва неспокійно, невгамовно творчі) Робертом Капою (справжнє ім'я якого – Андре Фрідман) Стейнбек готується до подорожі в радянську Росію, зрозуміла річ, під пильним наглядом КГБ [9, с. 598, 929, 957]. Ця подорож означала для нього поступовий перехід від збірної людини (*group man*) до зацікавленості окремою, індивідуальною свідомістю.

Для імагологічного дослідження гетеростереотипів українця в творчій свідомості Стейнбека ми взяли фрагменти активно критикованої у колишньому СРСР книги „A Russian Journal” (1948) („Російський щоденник”), „правдивого, відвертого репортажу” [10, с. vii], який знаменує заключну частину військової журналістики Стейнбека. Цей щоденник мав за мету допомогти Заходу зрозуміти росіян (точніше – східнослов'янські народи) через емоції. Стейнбек тримався осторонь від політики Кремля, військово-політичних урядів, а натомість, прагнув написати те, про що раніше не згадувалося в репортажах про Росію, Україну розкрити „реалії російського духу”: які вони, ці росіяни, як вдягаються, що споживають, про що розмовляють російські та українські фермери, які народні традиції там існують, як люди розважаються, як розбудовується країна після війни. Це не було „позування перед фотокамерою” – він, письменник, ставав „безпосереднім учасником” подій [6], учасником зустрічей „не підготовлених”, „не організованих спеціально”, зовсім несподіваних, випадкових дискусій [5, с. 122-124] і, власне, так задовольняв свою письменницьку специфічно стейнбеківську цікавість. Погоджуючись із радянською пресою в тім, що письменник „повинен бути не пасивним спостерігачем”, а зайняти активну позицію” [1], він, однак, брав під сумнів репортажі, які нагадували „повідомлення, перевірені цензурою” [1]. „Російський щоденник” – це своєрідні мандрівні нотатки, з думками й оцінкою американським письменником поствоєнної Росії, його співчуттям, співпереживанням і розумінням трудящих; цупким журналістським поглядом автор схоплює кожну деталь, поглядаючи на незнайомий йому світ „нетелеологічно”, фіксуючи тільки те, що бачив на власні очі.

Найбільше приємних, теплих спогадів і вражень склалося у письменника при приїзді в Україну, де неозорі поля жовтої пшениці нагадали йому американський Середній Захід – один із найбільших сільськогосподарських регіонів світу з вирощування кукурудзи, розведення свиноводства, молочного і м'ясного тваринництва [8, с. 313].

Перед очима письменника пройшла рівна, наче долоня, територія, на якій вилися річки й струмки, рівнина, без жодного пагорба й височини, низина, що простягалася до округлого безмежного горизонту: „The huge breadbasket of Europe, the coveted land for centuries, the endless fields lay below us, yellow with wheat and rye, some of it already harvested, and some of it being harvested” [11, с. 50]. [*Величезна житниця Європи, століттями жадана земля, безкраї поля відкрилися перед нами, жовті від стиглої*

пшениці й жита, на деяких з них хліб вже зібрано, а на решті ще збирають] (Тут і далі переклад з англійської наш, підрядковий. – О.Н.). Суворість, строгість й напруженість, які письменник відчув у Москві, відразу зникли, коли він зустрів усміхнених, веселих, життєрадісних, більш відкритих, сердечніших, тепліших, привітніших, дружелюбних українців, з якими він вмить знаходить спільну мову. Про його популярність серед українських читачів, для яких Джон Стейнбек „став любимим і поважаним письменником” згадує Олексій Полторацький [7, с. 208]. Він прекрасно пам’ятає 1947 рік, коли Стейнбек приїхав до Радянського Союзу; шлях знаменитого американця проліг і до Києва, він був гостем українських письменників. У своїх „Щоденниках” (1943-1967) Олесь Гончар пригадує, як вони разом зі Стейнбеком їздили по Києву, „крізь пожарища київської золотої осені”. „Стейнбек, – пише Гончар, – справляє враження людини задумливої і невеселої. Наче якимось горе гнітить його чи передчуття кінця? Обважільний, чорна сучкувата палиця (я її назвав „палиця старого Шкіпера”), сприймання ніби не зовсім гостре. Можливо, це просто перевтома. Лише коли вип’є чарку – веселішає, розжевроється душею, і розум бурхає могутньо... Увечері концерт в опері. Коли співала Мірошниченко, Стейнбек втирав сльози”... [3, с. 321-322]. Серед щедрої природи, безмежних степів у центрі зруйновані міста. Зауважує уламки стін, канави, вибоїни від снарядів, будинки без дахів, чорні латки, смужки спалених будівель. Київ постраждав під час війни більше, ніж Москва: письменника водили по суцільних преріях битої цегли, які простягалися вздовж і впоперек сьогоdnішнього Хрещатика [7, с. 208], по зелених парках Києва на тлі руїн, які невимовно причарували його [5, с. 123]. А у жовтні 1963 р. Джон Стейнбек знову приїздив до Києва за декілька днів до святкування 20-ліття визволення української столиці від німецької окупації, і йому було що згадати [4, с. 7]. Стейнбек побачив великі зміни: з’явилося метро, постали нові будівлі. Письменник був захоплений красою залитих сонцем дніпровських просторів, жадібно впивався очима в ранкову, всю в золоті осінніх каштанів, магістраль Хрещатика [5, с. 122-123]. Проте, навіть в руїнах, кияни здалися йому позбавлені тієї „глибокої втомленості” москвичів. Українці не сутулилися при ходьбі, їхні плечі були випрямлені і було чути сміх на вулицях: „They were not sad people. They were full of laughter, and jokes, and songs” [11, с. 72]. *[Вони не були журливими. Вони були повні сміху, жартів, пісень]*. Звичайно, письменник відразу відзначив цю національну різницю між українцями, „окремим слов’янським родом” (*“separate species of Slav”*) і росіянами. Стейнбека зачарувала зовнішність, природна краса українських дівчат: „(...) the Ukrainian girls are very pretty, mostly blond, with fine womanly figures. They have flair, they walk with swinging stride, and they smile easily. While they were not better dressed than the women of Moscow, they seemed to carry their clothes better” [11, с. 51]. *[(...) українські дівчата дуже милі, більшість – русьві, з красивою жіночою фігурою. Вони мають смак, ходять злегка гойдаючись і легко посміхаються. Хоч вони були не краще одягнуті за москвичок, але одяг сидів на них краще(...)].* Недаремно, вражений слов’янською красою, Стейнбек, зумів втілити цю неповторну вроду в

героїні свого короткого оповідання „The Murder”, яке увійшло до збірки „The Long Valley” (1938). Це югославка Єлка Шепіч (здається, що всі характерні слов'янські риси Стейнбек зумів зібрати у цей образ). Її надприродна краса заволоділа серце американського фермера Джіма Мора: „Jelka had eyes as large and questioning as a doe's eyes. Her nose was thin and sharply faceted, and her lips were deep and soft. Jelka's skin always startled Jim, for between night and night he forgot how beautiful it was” [12, с. 122]. *[Очі Єлки були такі великі й допитливі, наче очі лані. Її ніс був тонким й ніби різблений, а її уста – повні й м'які. Шкіра Єлки завжди вражала Джіма, тому що від ночі до ночі він забував, якою прекрасною вона була].* Люди в Україні жили бідніше, ніж їхній сусідній, братній народ, адже після війни розпочали відбудовувати всі міста й села. Стейнбек зацікавився інтер'єром, внутрішнім оздобленням українських післявоєнних осель, які не тільки свідчили про повоєнну скруту, а й виявляли характерний український повсякденний побут, а через нього – спосіб життя, етику й естетику українців. Про це свідчить досить детальний опис кімнат: „The walls are of squared logs, mortised at the corners. To these logs heavy laths are nailed, and then a thick plaster is applied inside and out to turn the cold away. There is a hall, which is a combination storeroom and entrance. From there one goes into the kitchen, a white plaster room, with a brick oven and hearth for the cooking. That fireplace and oven is raised about four feet above the floor, and in this the bread is baked, that flat brown cakes of Ukrainian bread, which are very good. Next to this is the communal room, with its dining table and its decorations on the wall. This is the parlor, and it has the paper flowers, the holy pictures, and the photographs of the dead. And on the walls are the decorations of the soldiers who have come from this family. The walls are white, and there are shutters on the windows to be closed against the the winter cold. Opening off this room are one or two bedrooms, depending on the size of the family. And since these people lost everything, the bedding is whatever they can grow now. Pieces of rug, and sheepskin, anything to keep them warm. The Ukrainians are a clean people, and their houses are immaculate” [11, с. 71]. *[Стіни викладені дерев'яними балками, що заходили в пази на торцях. До цих колод кріпилася дранка, а тоді товстим шаром зсередини і ззовні наносилась шпукатурка, щоб не пропускати холоду. З невеличких сіней двері вели до комори. Звідти входилось і до кухні, вибіленої на біло, де з цегли була вимурована піч, в якій готували їжу. Висота печі приблизно чотири фути над підлогою, в духовці печеться хліб, пласкі коричневі паляниці українського хліба, який дуже смачний. Далі йде загальна кімната з обіднім столом й оздобами на стінах. Це і є вітальня, на стінах якої паперові квіти, образи й фотографії померлих. На стінах висять нагороди солдатів, які народилися в цій родині. Стіни білого кольору, на вікнах знадвору віконниці, які закривають, щоб не пускати зимового холоду. Звідси ведуть одні чи двоє дверей до спалень, у залежності від розміру родини. Оскільки ці люди втратили все під час війни, то постіль була з того, що вони могли вироцувати. Невеличкі рядна, вичинена овеча шкіра, будь-що, щоб зігрітися. Українці – охайна нація, і їхні оселі – чисті].* Таким чином, цим

фрагментом письменник інформує читача про віруючу, святоблиту націю, поштиву до старших, померлих та захисників. Шанобливе ставлення до хліба, богобоязненість, показав Стейнбек у тій же слов'янці Єлці Шепіч: „He [Jim. – O.N.] remembered how she blessed the bread with the sign of the cross before she put it in the oven, how she knelt at the bedside every night, how she had a holy picture tacked to the wall in the closet” [12, с. 124-125]. *[Він (Джим. – О.Н.) пригадував, як вона хрестила хліб жестом хреста, перш ніж посадити його в піч, як вона клякала на коліна біля постелі щонаочі, і образок на стіні комірчини]*. Стейнбеку було добре відомо, що таке сільське господарство, важка фермерська праця, адже його батько-фермер прищепив синові любов до землі, до праці на ній. Тут, в Україні, американському письменнику довелося навіч обсервувати важку працю невтомних українських жінок (адже у той час бракувало сильних, чоловічих, витривалих рук, що їх, на жаль, забрала війна), які виснажливо працювали на полі, засіяному пшеницею, просом, засадженому огірками, помідорами, соняшниками, трудилися, не втрачаючи дзвінкості голосів і співу. Достоту працелюбний і співучий народ: „The lines of women were stretched across the field, laughing and singing and shouting at one another. They were dressed in long skirts and blouses and headcloths, and no one wore shoes, for shoes are still too precious to use in the fields” [11, с. 74]. *[Вервечки жінок тягнулись полем, вони сміялися, співали й перегукувалися. Вбрані були у довгі спідниці й блузки, а на голові хустки, ніхто з них не мав взуття, адже воно надто дороге, щоб брати його в поле]*. Отож, письменник відзначає велику прив'язаність до землі, шанування її дарів та економність, бережливість українців. Ці працелюбні, невтомні руки, що і хвилики не були без роботи, не знали перепочинку ні на мить, також були достойно поціновані в фікційному образі слов'янки Єлки Шепіч: „Her [Jelka's – O.N.] knitting and mending and sewing were interminable. There she sat, watching her wise hands, and she seemed to regard with wonder and pride the little white hands that could do such nice and useful things” [12, с. 123]. *[Вона (Єлка. – О.Н.) в'язала, латала й шила безконечно. Так вона сиділа, дивлячись на свої вправні руки, і, здавалось, вона дивилася з подивом та гордістю на свої маленькі білі ручки, що вміли робити такі гарні й корисні речі]*. Ці живі, сповнені життя, мирні, приязні українці настирливо частували Стейнбека овочами (особливо огірками, помідорами), що дало змогу письменнику дізнатися і про невибагливі смаки веселої, працювитої нації, що так раділа щедрому врожаю: “The cucumber is a very important vegetable. It is salted, and the resulting pickles are used all winter. And green tomatoes are salted too, and these are the salads for the people when the cold and snow come. These, together with cabbages and turnips, are the winter vegetables” [11, с. 75]. *[Огірок – надзвичайно важливий овоч. Засолені й мариновані огірки їдять цілу зиму. Зелені помідори також квасять і салати з них є спожитком зимою. Вони, разом з капустою й ріпою, є зимовими овочами]*.

Поряд із садом, квітами, грядками овочів незмінною частиною української оселі є пасіка. Стейнбек мав нагоду познайомитися з пасічником, який проживав у невеличкому курені на лузі серед сотні

вуликів, гордого трудівника, який багато років займався бджільництвом, постійно вдосконалюючись: „The old bearded beekeeper came walking rapidly toward us, with nets to put over our faces. We put them on and shoved our hands in our pockets. The bees buzzed angrily about us. The old beekeeper opened his hives and showed us honey” [11, с. 76]. *[Старий бородатий пасічник з бджолярськими сітками квапливо підійшов до нас. Ми надягнули їх і сховали руки в кишені. Бджоли сердито гуділи навколо нас. Старий бджоляр відкривав вулики і показував нам мед].* Так письменник дізнався про ще один цілющий продукт українців, своєрідний український еліксир здоров'я – мед, яким щирий пасічник не забарився пригостити гостей: „Then he took us into his little tent and closed the flaps, and he cut great slices of the good black sour rye bread of the Ukraine, and put honey on it, and gave it to us to eat” [11, с. 77]. *[Тоді він повів нас до свого невеличкого куреня і закрив рядниною вхід, далі він нарізав великі скиби українського запашного житнього хліба, помастивши його медом, дав нам скуштувати].* Письменник побував в гостях в однієї української родини; в могутній статури господаря він помітив відмітку війни: „The host was about fifty, with high cheekbones, and blond hair, and wide-set blue eyes. His face was weather-beaten. And he wore the tunic and broad leather belt of the partisan fighter. His face was drawn as though somewhere he had received a terrible wound” [11, с. 80]. *[Господар – чоловік приблизно п'ятдесяти років, із високими вилицями, світлим волоссям і глибокопосадженими голубими очима. Він був одягнений у гімнастюрку, підперезану широким партизанським ременем. Його перекошене обличчя свідчило про важке поранення].* Стейнбек був гостем за щедрим, багатим, ситим українським столом. Адже, напрацювавшись за цілий день, українці з неабияким апетитом споживали їжу, відновлюючи сили для наступного трудодня. Бо славнозвісна українська гостинність, щедрість української душі зводиться до невтомних, затятих, невгомних українських господинь, справжніх майстрів кухарського вміння, які, здається, клопочуться день і ніч, щоб догодити гостеві. Столи, як пригадує Стейнбек, були заставлені стравами. Він просто страждав від переїдання: „Ukrainian borscht, which is a meal in itself, and hard fried eggs with bacon, fresh tomatoes and fresh cucumbers and sliced onions, and the hot flat cakes of sweet rye, and honey, and fruit, and sausages, were all put on the table at once. And then the host filled the glasses with pepper vodka, a vodka in which pepper grains have been soaked so that it has an aromatic taste. And then he called his wife and his two grown daughters-in-law, the widows of his dead sons, to the table. And he handed each of them a glass of vodka” [11, с. 81]. *[Український борщ, який сам по собі є стравою, добре підсмажена яєчня із салом, порізані свіжі помідори й огірки з кільцями цибулі, гарячі млинці з запашного житнього борошна – мед, фрукти, ковбаси – все відразу ставилося на стіл. А тоді господар наповнював склянки перцівкою, горілкою настояною на перцеві, з насінням, що додавало їй аромату. І тоді він покликав до столу дружину і двох невісток, вдів його синів, що загинули на фронті. Далі він подав усім по склянці горілки].* У післявоєнний час кожна українська родина не забувала пом'янути тих, кого втратила в час війни – це стало поствоєнною,

застільною традицією. Стейнбек зауважує, що щедрість, гостинність, хлібосоольність українців лилася аж через край, і ледве його тарілка наполовину спорожнялася, її вмить наповнювали до краю. Письменник не змовчав про це у щоденнику, описуючи своє перебування в гостях у знаменитій на все село кухарки „Мамучки”: „We were dying of overeating... She [Mamuchka. – O.N.] nearly fed us to death” [11, с. 97, 101]. *[Ми помирили від переїдання (...) Вона (Мамочка. – О. Н.) загодовувала нас до смерті]*. Стейнбек виніс із таких застільних розмов багато приказок, народних прикмет, серед яких йому особливо сподобалися дві, які якраз і підкреслюють пристрасть українців смачно, ситно й поживно попоїсти. Американський письменник підтвердив своїм досвідом і двома українськими народними афоризмами певну стереотипну рису українця – „heavy eater” (той, хто багато їсть): „The best bird is the sausage... The turkey is a very unsatisfactory bird, it is a little too much for one, and not quite enough for two” [11, с. 65]. *[Найкращий птах – ковбаса (...) Індик – дуже недосконала птиця, для одного він трохи зavelикий, але для двох – замалий]*. Після такої кулінарної „атаки” у Стейнбека визріло своєрідне тлумачення надзвичайної української гостинності: „We had just begun to believe that Russia’s secret weapon, toward guests at least, is food” [11, с. 178]. *[До нас тільки тепер дійшло, що російська секретна зброя стосовно гостей, це, очевидно, їжа]*. Як бачимо, Дж. Стейнбек іноді по-західному плутає ці дві східнослов’янські нації.

Вправність, хазяйновитість, маломовність, відданість своїй сім’ї слов’янської господині – цими рисами Стейнбек наділяє фікційну героїню, вже згадувану нами югославку Єлку Шепіч з рисами чужої, загадкової для американця, „painfully dutiful wife” (до болю відданої обов’язку жінки). „She [Jelka. – O.N.] was smooth and quiet and gentle, such a good housekeeper (...) In the house Jelka was remarkable. No matter what time Jim came in from the hot dry range or from the bottom farm land, his dinner was exactly, steamingly ready for him. She watched while he ate, and pushed the dishes close when he needed them, and filled his cup when it was empty” [12, с. 122-123]. *[Вона (Єлка. – О.Н.) була спокійна, тиха й лагідна, така хороша господиня (...) В домі вона була дивовижна. Не мало значення, коли Джим приходив додому: чи з жаркого, сухого пасовища, чи з долини за фермою, гарячий обід був готовий. Вона дивилася на нього, коли він їв і підсувала страви ближче, коли йому було потрібно, і наливала кухоль, коли той порожнів]*.

Стейнбеку було цікаво проаналізувати застільні манери, тости української родини, які теж містили в собі своєрідні звичаї, традиції і сподівання: „The mother of the family made the first toast. She said, ‘May God bring you every good’. And we all drank to her (...) Our host proposed a toast that we were beginning to know very well – the toast to peace among the peoples of the world. It is odd that there was rarely a little personal toast. The toasts were usually to larger things than individual futures” [11, с. 81]. *[Мати промовила перший тост. Вона сказала: ‘Хай благословить вас Господь’. І ми всі за неї випили (...) Наш господар запропонував тост, який ми вже почали впізнавати дуже добре – тост за мир у всьому світі. На дивно, рідко звучали особисті тости. Тости, зазвичай, більше стосувалися*

загальних речей, ніж майбутнього кожного]. Стейнбек зауважив, що за столом завжди була “українська з перцем” (про яку він досить часто згадував при відвідинах до Києва), якою починалось і закінчувалось щедрим частуванням. Застільні розмови української родини зводились до розмов про майбутнє, надії на краще: що незабаром не буде важкої праці, з’явиться механізація, нова техніка; вони вірили й сподівалися кращого життя. Де б Стейнбек не побував: на фермі, у пекарському цеху, чи на полі – він завжди помічав у спілкуванні з людьми гордість за своє місце праці, за свої досягнення і нові майбутні звершення. Люди були просто маніакально охоплені цією надією, сподіваннями на кращі часи.

Не оминає письменник і розваги українських трударів, котрі спершу вечеряють, з годину відпочивають, а далі йдуть до сільського клубу. У швидкому, гучному ритмі танців, вочевидь, чулися і притаманне всім слов’янам якесь шаленство, несамоовитість: „The girls danced together. They wore bright dresses, and head-cloths of coloured silk and wool, and their feet were almost invariably bare. And they danced with fury. The music had a rapid beat, accentuated by drum and cymbal. The bare feet beat the floor” [11, с. 93-94]. *[Дівчата танцювали парами. Вони були вдягнуті в яскраві сукні, в барвисті шовкові і вовняні хустки, а ноги – незмінно босі. І вони шалено танцювали. Музика була швидка, барабани й цимбали відбивали ритм у такт. Босі ноги тупотіли по підлозі]*. Письменника болісно вразила відсутність на вечорах хлопців – їх забрала війна; дівчата в клубі були вдягнуті просто, невибагливо, але вражала їх кипуча енергія опісля важкого трудового дня. Тут, у розвазі, танці, власне, й відчувалася душа народу. Неширі люди не будуть так завзято працювати і від душі веселитись.

Як і будь-який іноземець, Стейнбек намагався у ЧУЖОМУ віднайти відголоски СВОГО, як-от при відвідуванні в Києві молодіжного кафе: „It is like an American cocktail bar. There is a round bar with stools, and little tables, and some of the young people of Kiev go there in the evening. They have tall drinks which are called cocktails, and they are wonderful drinks” [11, с. 108]. *[Воно схоже на американський коктейльний бар. Там є округлої форми буфет із табуретами, невеличкими столиками, і молоді кияни заходять туди вечорами, п’ють із високих бокалів напої, які називаються коктейлями, і вони є чудовими]*.

Отже, побувавши на слов’янській землі, оцінивши радянську, українську повоєнну дійсність, Стейнбек збагатив свій письменницький досвід спостерігача-експериментатора багатьма цікавими речами. Спілкуючись безпосередньо з простими людьми, відвідуючи колгоспи у повоєнний період, він на власні очі побачив страшні воєнні збитки, руїни, людські жертви, адже багато людей, скалічені війною, стали інвалідами. Відсутність чоловічої половини населення давалася взнаки. Жінки виконували практично всю роботу – мужні, витривалі, повносили слов’янки, котрих Стейнбек надіяв істинними героїськими якостями. Він віднайшов відносний спокій серед блакитнооких, жвавих, моторних, життєрадісних українських трударів. Вони вразили його своїми відкритою посмішкою, щирим і сердечним сміхом, своєю аж через край гостинністю,

господарністю, хазяйновитістю, оптимізмом, жартівливістю, миролюбним і дружлюбним характером, енергійністю, бадьорістю духу, працелюбством. По-справжньому закохані в землю, вони черпали свою невичерпну енергію від неї, далекоглядні, з глибоким сподіванням у прийдешнє. Вони вперто, наполегливо, завзято, з великим почуттям обов'язку, з відданістю зводили нові оселі, споруджували нові фабрики, наповнюючи їх устаткуванням – будували нове життя.

Імагологічний аналіз репортажів-спогадів Стейнбека з його перебуванням у Радянському Союзі показав, що письменник – усупереч традиційно прийнятому на Заході змішуванню трьох східноєвропейських (а то й усіх слов'янських) народів в єдиний *Russian*, – як правило, виразно розрізняє росіян і українців, дві споріднені нації, однак з власною етнічною культурою, власними культурними традиціями, різною психоментальністю.

1. Вы банкрот, г - н Стейнбек! // Комсомольская правда. – 1967. – 11 янв. – Из содерж.: Стейнбек Джон. Письмо в редакцию „Ньюсдей”...; Комментарий „Комсомольской правды”.
2. Готов О.Л. Джон Стейнбек в оцінці російського пострадянського літературознавства // Зарубіжна література. – 2006. – № 7-8. – С. 30-32.
3. Гончар О. Щоденники : в 3 т. Т.1 (1943-1967). – К. : Веселка, 2002. – 444 с.
4. Кипнис Г. Как Дж. Стейнбек в Киев приезжал // Литературная газета. – 1994. – 27 июля. – С. 7.
5. Козаченко В. Ми мусимо жити, ми не можемо вчинити самогубство : [роздуми письменника про зустріч із Дж. Стейнбеком] // Всесвіт. – 1985. – №7. – С. 121-129.
6. Комментарий „Комсомольской правды”; Письмо в редакцию „Ньюсдей” / Джон Стейнбек: [о позиции, занятой американским писателем Дж. Стейнбеком в отношении войны США во Вьетнаме. Письма Дж. Стейнбека в ред. „Newsday”] // Комсомольська правда. – 1967. – 11 янв.
7. Полторацький О. На Зміну Зимі Прийде Літо // Вітчизна. – 1962. – № 12. – С. 207-211.
8. Томахин Г. Д. Лингвострановедческий словарь США. – М. : Рус. язык, 1999. – 575 с.
9. Benson J. J. The True Adventures of John Steinbeck, Writer. – New York : The Viking Press, 1984. – 1038 p.
10. Shillinglaw S. Introduction // Steinbeck J. A Russian Journal with photographs by Robert Capa. – New York : Penguin, 1999. – P. vii –xxv.
11. Steinbeck J. A Russian Journal (with photographs by Robert Capa). – New York : Penguin, 1999. – 212 p.
12. Steinbeck J. The Murder // The Long Valley. – New York : Penguin, 1995. – P. 121-134.

Summary

The article is the continuation of a set of articles on John Steinbeck's vision of the Soviet Russia as a journalist and as a writer. John Steinbeck's heterostereotype of Ukraine and Ukrainians is investigated. Based on little known travel articles of the American writer "A Russian Journal"(1948) Ukrainian psychomentality is traced.

Key words: imago (image), imagology (image studies), imagological, auto-image (self-image) heterostereotype (the other), non-teleological world, journalist consciousness, writer's consciousness, image-character, image-stereotype, image-trope.

Стаття надійшла до редколегії 22.10.2008